OPGRAVING BIJ DE LATIJNSE SCHOOL

door Jan Timmers

In de zomer van 1980 is op het terrein van de voormalige Latijnse school een opgraving verricht door de werkgroep archeologie van de heemkundekring i.s.m. de NJBG afdeling Toxandria. Het doel van deze opgraving was o.a. om met archeologische gegevens de opvatting te staven, dat op dit terrein het Hoge Huis van Diederik van Gemert stond (1). Op de bijgevoegde schets is aangegeven waar de proefsleuf gegraven werd. Met latijnse cijfers zijn hierin de nummers aangegeven van de vakken waarin de sleuf verdeeld werd. Verder zijn met kruisjes en bijbehorende arabische cijfers de proefboringen aangegeven, die vóór het graven van de sleuf werden verricht,om de diepte van de ongestoorde grond te bepalen. De resultaten van die boringen staan in figuur 2. Het

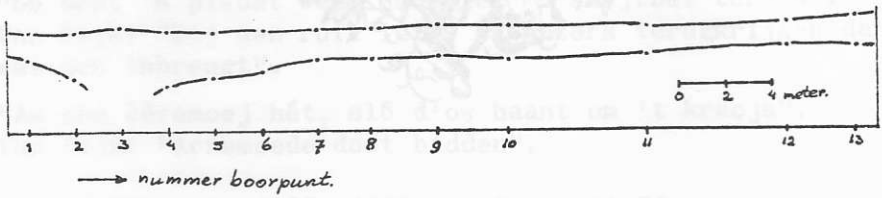

figuur 2.

is duidelijk te zien dat de ongestoorde grond in de richting van de oude gracht langzaam afloopt. Bij boorpunt 3 is de ongestoorde grond niet aangeboord vanwege het daar aanwezige puin, maar uit de figuur blijkt dat hier het diepste punt van de gracht gevonden kan worden. Dit klopt overigens niet met de kadasterkaart van 1832, volgens welke de gracht tussen de boorpunten 5 en 6 zou moeten liggen. Ook bij de opgraving echter werd de gracht in vak III aangetroffen.

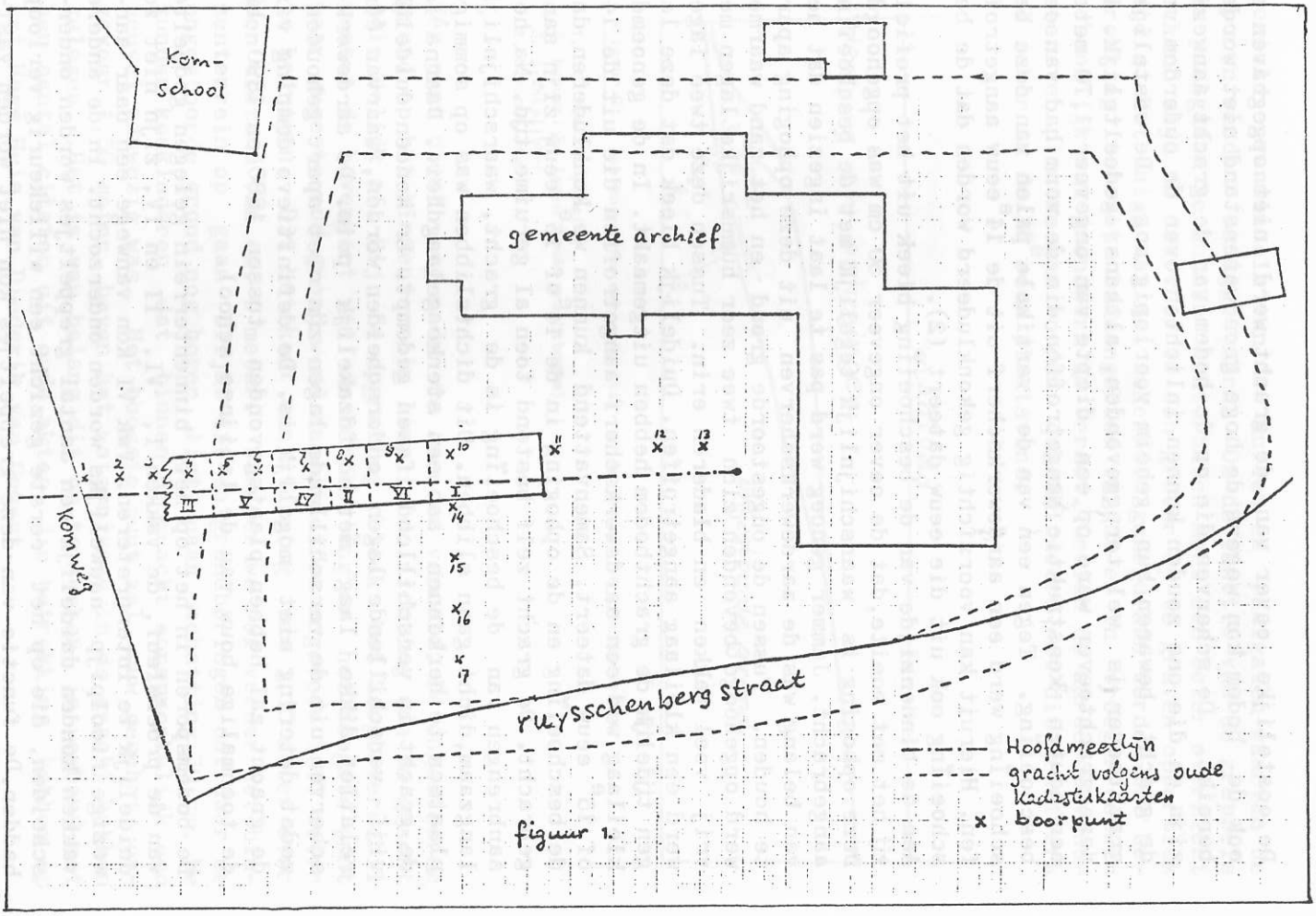
kom-
school
gemeente archief
Kommarij
ruysschenbergstraat
Hoofdmeetlijn
gracht volgens oude kadastrale kaarten
x boorpunt

figuur 1.

De oostelijke oever van de gracht werd niet opgegraven en ook de bodem kon wegens de hoge grondwaterstand niet worden bereikt. De scherven die op de bodem van de gracht aanwezig zijn en die ons zouden kunnen inlichten over de ouderdom van de gracht bewaren hun geheim voorlopig nog. De westelijke grachtoever is wel teruggevonden, althans gedeeltelijk. In deze grachtoever werd op een diepte van ongeveer 1,70 meter een houten konstruktie aangetroffen die de vorm had van een beschoeiïng. Tegen een van de vertikale palen van deze beschoeiïng werd een aardewerkscherf uit de 14^{e}eeuw aangetroffen. Hieruit kan voorzichtig gekonkludeerd worden dat de beschoeiïng ook uit die eeuw dateert (2).
Aan de binnenzijde van de beschoeiïng bleek uit het profiel, zij het met moeite,dat de oever ongeveer 50 cm was opgehoogd. Deze ophoging is waarschijnlijk tegelijk met de beschoeiïng aangebracht. Jammer genoeg werd pas te laat ingezien dat het van belang was de aardewerkscherven uit deze ophoging apart te houden. Tussen de ongestoorde grond en het zand waarmee werd opgehoogd bevonden zich twee zeer humusrijke lagen met vrij veel takken en bladeren erin. Tussen deze twee lagen werd een kleilaag aangetroffen. Duidelijk bleek dat deze lagen tijdelijk de grachtbodem hebben uitgemaakt. In de genoemde kleilaag werd een aardewerkscherf aangetroffen die uit de 14^{e} of 15^{e} eeuw dateert. Samenvattend kunnen we konkluderen dat de beschoeiïng en de ophoging in de 14^{e}of 15^{e} eeuw zijn aangebracht. De gracht zelf bestond toen al geruime tijd. Na het aanbrengen van de beschoeiïng is de gracht, waarschijnlijk langzaam,dicht gaan slibben. Dit dichtslibben was op sommige plaatsen te herkennen aan een sterke gelaagdheid. Daarna is de gracht in verschillende fasen gedempt. Er konden duidelijk vijf verschillende lagen onderscheiden worden, waarvan één relatief dikke laag met hoofdzakelijk puin. De aardewerkscherven uit de verschillende lagen zijn niet apart gehouden, zodat datering niet mogelijk is. De definitieve demping van de gracht zal hebben plaatsgevonden tussen 1880 en 1890 bij de toenmalige bouw van de latijnse school.

De bodemsporen in het op het binnenterrein gelegen gedeelte van de proefsleuf, de vakken I, VI, II en IV, zijn niet zo duidelijk te interpreteren. Vak VI kon vanwege een daar aanwezige rioolpijp nauwelijks worden onderzocht. In de andere vakken konden duidelijk een aantal greppeltjes worden onderscheiden, die op het eerste gezicht een willekeurig verloop hadden.De functie van deze greppeltjes kon niet worden vast-

gesteld evenmin als van de kuilen en paalgaten waarvan de sporen werden teruggevonden. Om de functie van de greppels en paalgaten te kunnen achterhalen moet een beter overzicht bekend zijn en daarvoor is een groter op te graven oppervlak nodig. Het enige wat met zekerheid gezegd kan worden met betrekking tot het binnengebied is dat er in vroeger eeuwen behoorlijk wat grondwerk is verzet. Gezien de aardewerkvondsten ter plaatse kan worden gekonkludeerd dat dit graafwerk al zeker in de 12e eeuw plaatsvond.

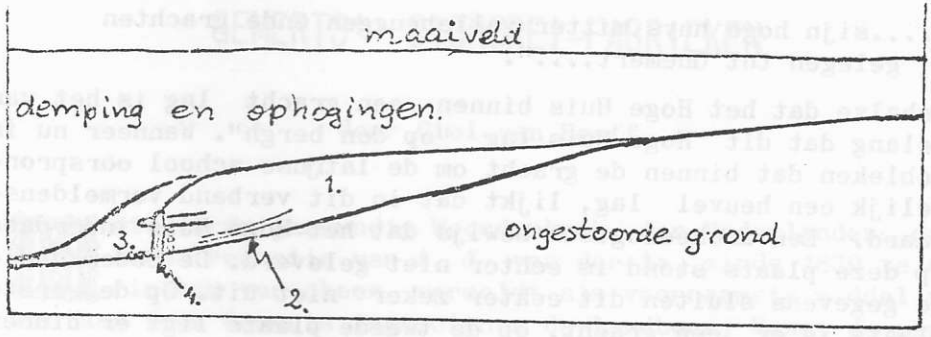

figuur 3 Een mogelijke reconstructie van de westelijke grachtoever.

1. 14e eeuwse ophoging
2. humusrijke lagen (oude grachtbodem)
3. dichtslibber
4. beschoeiïng

Eén punt dient nog nader te worden vermeld. De ongestoorde grond op het binnenterrein liep in de richting van de gracht geleidelijk af. Bij de opgraving bleek het hoogteverschil tussen de bovenkant van de beschoeiïng en het hoogste punt waar ongestoorde grond werd aangetroffen ongeveer 1,10 meter te bedragen. Dit betekent een steiging van 1,10 meter over een afstand van ca. 9 meter. Wanneer we nog verder het binnenterrein op gaan blijkt uit de grondboringen dat daar de ongestoorde grond nog hoger ligt, naar schatting 30 cm. We kunnen konkluderen dat binnen de gracht oorspronkelijk een heuvel aanwezig was. Het hoogste punt zal, ruw geschat, ongeveer 1,50 meter boven het waterniveau in de gracht hebben gelegen. Het is van belang dit op te merken in verband met een aantal citaten uit oude akten die betrekking hebben op het Hoge Huis van Diederik van Gemert.

In zijn artikel over het Hoge Huis van Diederik van Gemert schrijft Ad Otten dat dit gebouw gevonden moet worden op het terrein van de latijnse school of in de directe omgeving daarvan (3). We bekijken in dit verband twee citaten afkomstig uit een tweetal akten uit 1364 (4):

"....dat op dat hues van Ghemert wonen sal boven der valbruggen op den bergh daer Dideric voerss. nu ter tijt wonende is....."

en

"....sijn hoge huys mitter vallebruggen ende grachten gelegen tot Ghemert....".

Behalve dat het Hoge Huis binnen een gracht lag is het van belang dat dit Hoge Huis lag "op den bergh". Wanneer nu is gebleken dat binnen de gracht om de latijnse school oorspronkelijk een heuvel lag, lijkt dat in dit verband vermeldenswaard. Een archeologisch bewijs dat het Hoge Huis inderdaad op deze plaats stond is echter niet geleverd. De bodemkundige gegevens sluiten dit echter zeker niet uit. Op de eerste plaats is er een gracht, op de tweede plaats ligt er binnen deze gracht een heuvel en op de derde plaats kon vastgesteld worden dat er in de 12^{e} eeuw ter plaatse menselijke activiteit plaatsvond.

NOTEN:

(1) Een verslag van de opgraving is opgenomen in Heemberichten jrg. 4, nr.5.
(2) Over het gevonden aardewerk en de datering daarvan zal een apart artikel verschijnen.
(3) Ad Otten, Het hoog huis van Diederik van Gemert. Gemerts Heem 1979, nr.3, blz. 67.
(4) Het eerste citaat komt uit een akte van 1 april 1364; het tweede uit een akte van pinksteren 1364.
Voor beide zie: Oorkondeboek van Gemert. Ze werden ook aangehaald in het genoemde artikel van Ad Otten.